

לארלוזורוב היו הברקות של גאוגיות. ככוח אינטלקטואלי עלה על בן-גוריון לאין שיעור. הוא חזה מראש את האסון המתבשר של מלחמת ישראל-ערב, והוא ניסה למנוע אותה. אולם בן-גוריון, שלא היה גאון, הכין את אשר לא הבין ארלוזורוב המזהיר: כי באותם הימים נקבעה דמות היישוב במשרדי התעדר-הפועל של ההסתדרות, לא במשרדי הסוכנות היהודית. כרגיל, ישב בן-גוריון במקום הנכון בשעה הנכונה.

המצב השתנה בראשית שנות השלושים. היטלר שינה את פני העולם. העליה מגרמניה נתנה ליישוב תוספת-כוח עצומה. הוא התחיל להיות גורם בעל-אומי יריאלי, לא רק דמיוני. רבבות העובדות הקיימות שנוצרו במרוצת השנים הפכו עתה בסיס לאומי איתן — ומרכז הכובד החל עובר ממטה-הפועל בהסתדרות למטה המדיני בסוכנות.

ברגע הנכון נרצח ארלוזורוב בחוף תל-אביב, ובן-גוריון ירש את מקומו כיושב-ראש הנהלת הסוכנות. הוא טבע את הסיסמה „ממעמד לעם“ — ועבר מהנהגת המעמד להנהגת העם. באותם הימים כבר הגיעה לשיאה תחרותו עם יריבו הגדול, זאב ז'בוטינסקי. תחרות מרה זו הולידה בלב בן-גוריון שינאה, שעדיין הצמיחה פירות-באשים בשנת תשכ״ג. בימים שבן-גוריון השתתף ביצירת „העובדות הקיימות“, השליך ז'בוטינסקי הרומנטי את יתרו על פעולה דיסלומטית בעולם, על מיפגים פוליטיים רבי-רושם והכרזות בינלאומיות. אין ספק כי בפרספקטיבה ההיסטורית היה קו העובדות-הקיימות נכון, כי רק הוא יצר את בסיס-הכוח אשר בלעדיו לא יכולה היתה לקום מדינות עצמאית. ז'בוטינסקי היה אדם מבריק יותר — אך הוא לא עלה לארץ בגיל הנכון, לא השתתף בחייה הגדולה של העליה השנייה, ועל כן לא היה מסוגל לחוש את הדינאמיות המכרעת של ההסתדרות, של התנועה הקיבוצית, של ההתיישבות העובדת בכללה.

תרומתו הגדולה של ז'בוטינסקי היתה בשטח אחר: הוא הכשיר את הקרקע הנפשית ללידת המחנכת הלוחמת, שהכריזה ערב מותו (ובניגוד לרצונו) מלחמה על השלטון הבריטי בארץ. יתכן כי שנאתו של בן-גוריון לז'בוטינסקי, שכללה גם את אצ״ל ולח״י, דחפה אותו לעשות את המעשה המביש ביותר של חייו, שיכתים את שמו בכל ספר היסטורי שייכתב בעתיד: פרשת הסיוון.

מלחמת-השיחרור המזויינת נגד השלטון הבריטי התנהלה בלי בן-גוריון, ולעיתים גם נגד בן-גוריון. אבל הוא הבין בשלב מוקדם מאד כי מתגבשים התנאים שיאפשרו את חלוקת הארץ — והוא הטביע את שמו על תוכנית ביטחון, שהכנינה את החלוקה, וכאשר מלחמת-המחנכת, יחד עם גורמים רבים אחרים, בינלאומיים ולאומיים (ובכללם מיכצק העצפלה המרשים) שיכנעה את הבריטים להסתלק, קפץ בן-גוריון את הקפיצה הגדולה ביותר של חייו. עד לאותו רגע לא היה לבן-גוריון קשר כלשהו לעניינים צבאיים. מחוץ לאפיזודה ההיתולית-למחצה של שרתו בגדודים העבריים במלחמת-העולם הראשונה, לא עסק מימיו בשטח זה. לא היה לו חלק בארגון ההגנה, שהתגבש תחת ירו הסבלנית של אליהו גולומב. אולם ב-1946 הבין בן-גוריון כי שוב אין מנוס ממלחמה מזויינת בערבים. הוא תפס כי השטח הצבאי יהפוך לגיזרה המכרעת. וכמו תמיד, שלש כמעט אוטומאטית לאוור-ההכרעה.

ברגע הנכון מת אליהו גולומב — ודויד בן-גוריון, ראש-הממשלה של המדינה בדרך, נטל לידיו גם את תיק הבטחון.

הרגע הגדול ביותר

בקריו שד בן-גוריון יכולים לטעון כי מעולם לא יצר יצירה מקורית משלו, וכי ידע תמיד לנצל את היצירות שנוצרו בלעדיו.
הוא לא יצר את תנועת-העבודה — אך הוא הפך מנהיגה.
הוא לא יצר את הקיבוץ והמושב — אך הפך דוברם

בקיצור: זכרונותיו של דויד בן-גוריון עשויים להיות מיסמן מרחק, אך הם לא ישנו את דמותו של בן-גוריון בהיסטוריה, לטובה או לרעה. בפרוס תשכ״ד כבר היתה דמות זו ברורה ומגובשת. אפשר לחנש מראש, במידה רבה מאד של ביטחה, איך יופיע דויד גרין, שגולד לפני דד שנה בעיירה פלונסק ליד ורשא, בספרי ההיסטוריה.

דס בפרדסי פתח-תקווה

ת היה לתמונה זו מידה רבה של חוסר-החלטיות.
היא תהיה מוזגה מורה של גדולה וקטנות, אור וחושך, תמונה גרושת סתירות.

בן-גוריון רחוק מלהיות איש קטן — אך חסרות לו כמה תכונות שהיו מקנות לו גדולה אמיתית. הסיכום הכללי של חייו הוא חיובי למדי — אך הם רצופים קטעים שליליים. דרך-חייו לא היתה ישרה ומגובשת, אלא קו מפותל, כמעט זיגזאגי. הוא לא בנה את חייו באופן הכרתי כמלאכת-מחשבת אמנותית, כפי שמשתדל לעשות שארל דה-גול. הוא פעל תמיד על פי אימפולסים, ללא הגיון אובייקטיבי.

שני דברים ציינו את בן-גוריון בכל ימי חייו עד כה: ההשרון לחוש מהו העיקר בכל שלב, והשאפייה להזדהות עם עיקר זה הזדהות אישית מוחלטת. שני כשרונות אלה העלוהו לגדולה, היקנו לו לבסוף מקום בספרי ההיסטוריה. בהיותו בן 18, הרגיש גרין הצעיר כי העיקר הוא לעלות לארץ-ישראל. אנשים מבריקים ממנו, כמו חיים ויצמן וזאב ז'בוטינסקי, התמהמהו כל ימי חייהם. חזום גולומב לא הגיע מעולם, ואילו בן-גוריון חש, בבטחון מוחלט, כי האקס האיש של העליה הוא המעשה הקובע, שבלעדיו לא יהיה ערך סופי לשום מעשה אחר.

עוד לפני בואו ארצה הבין כי העתיד לא יהיה שייך למתיישבים הראשונים, אנשי העליה הראשונה, בעלי הגישה האריסטוקרטית, אלא להמון הפליביאי של העליה השנייה, פועלי הפרדסים והכבישים. הוא הצטרף אליהם, הזדהה עימם, אירגן אותם, הפך רבבות הימים דוברים הראשי. הוא עמד ליד עריסת מפלגות הפועלים — ומפלגות אלה, שהפכו רבבות הימים למפא״י, נשאו בחובן את שלטון העתיד.

בימי מלחמת-העולם הראשונה, כאשר היה נדימה כי הגדודים היהודיים כצבא הבריטי ימלאו תפקיד מרכזי אחרי המלחמה, מיהר להצטרף אליהם. אולם הוא היה מן הראשי שונים שהבינו כי זוהי אפיזודה חולפת. העתיד היה שייך להסתדרות הכללית של העובדים העבריים, שהפכה מרכז השלטון הממשי ביישוב. בן-גוריון הפך מזכירה הכללי. ההסתדרות היתה התגלמותו של קו, שאפשר להגדירו בשם „מדיניות העבודה הקיימת“. עיקרו: לא לערוך מיס גנים פוליטיים, לא לבקש הכרזות בינלאומיות, אלא ליצור בסיסים של כוח עצמאי — עזר עז ועזר דונם“, וגם עוד רובה, עוד קיבוץ, עוד מישלט של התיישבות ציונית.

שדה-הקרב החם ביותר היה בגיורת „העבודה העיברית“. כדי לפנות מקום לפועלים יהודיים, וליצור בסיס כלכלי נגדו ועצמאי, יצאה ההסתדרות למלחמה טוטאלית — לעיתים אלימה ומגואלת-בדם — לגירוש הפועלים הערביים מכל פרדס יהודי. מלחמה זו, יותר מכל מעשה אחר, הניחה את היסוד לטרגדיה היסטורית — מלחמת-הנצח בין הציונות והלאומיות הערבית. אך מלחמה זו ביטאה את השקפתו של היישוב — ודויד בן-גוריון הוא שניצח עליה. במלחמה נגד הערבים עלה לגדולה, ובה התחשל אופיו.

רצח בחוף תל-אביב

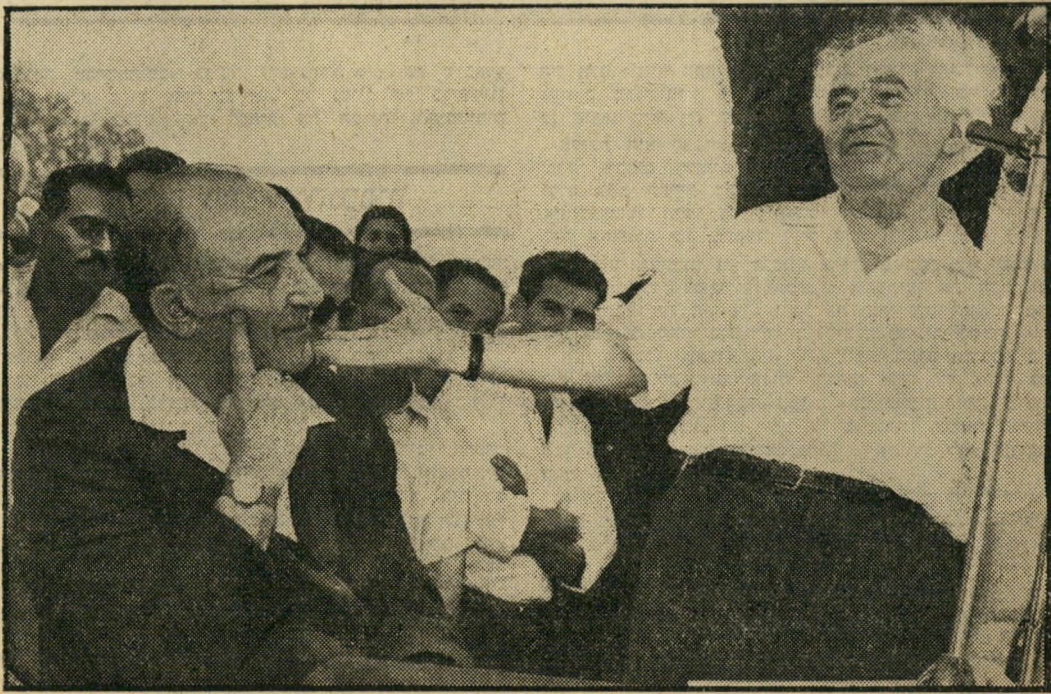
שעה שבן-גוריון יצר את העובדות בפרדסי פתח-תקווה, עלה בשמי המדיניות הציונית כוכבו של חיים ארלוזורוב.

הפוליטי. הוא לא יצר את המחנכת הלוחמת — אך ניבנה ממעשיה. הוא לא יצר ולא בנה את ההגנה — אך הפך אותה לנחלתו הפרטית-כמעט, כאשר הכשילה את פרייה ההיסטורי בדמות צה״ל.

יש בטענה זו מידה של צדק, אך גם של אי-צדק. בן-גוריון אינו הטיפוס המסוגל ליצור תנועות היסטוריות. חסרה לו הדינאמיות הרוחנית של הגאון היוצר. אך אין זה צודק לומר שהוא רק „מתלבש“ על יצירות הזולת, שהוא „רוכב“ עליהם. כפוליטיקאי מלידה, פשוט חש בן-גוריון מתי נכנסת יצירה מסויימת למרכז האירועים ההיסטוריים — והוא מצטרף אליה, ומודהה עמה, רגע אחד לפני כן.

שיטה זו בולטת במיוחד בפרק הגדול ביותר של חייו: מלחמת תש״ח. פרק זה לא יראה בספרי ההיסטוריה כפי שבן-גוריון היה רוצה שיראה — אך גם לא כפי שהוא נראה כיום בעיני שונאיו.

בן-גוריון לא יצר את הנוער העברי. הוא לא עיצב את רוח ארגון-ההגנה, לא חינך את האלופים, המס׳כפים והטוראים של תש״ח. היצירה העיקרית של מלחמת-העצמאות, הגורם שהכריע את הכף בכל שלביו — „הרוח של תש״ח“ — נוצרה בלעדיו, מבלי שהוא השפיע עליה במאומה. מלחמה היא, בסופו של דבר, התנגשות נפשית וגופנית של שני גושים אנושיים, כפי שתואר זאת טולסטוי בספרו מלחמה ושלווה, בפרק הגאוני על קרב בורודינו. על התנגשות עצמה, יש למצביאים רק שליטה מעטה על הנעשה. הם הנגדרים, לא הגוררים. כך היה גם בתש״ח.

האיש יורשו-דויד בן-גוריון עם לוי אשכול, במסגרת חקלאי חגיגי לפני התכנסותו